

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Typ posudku: posudek oponentky práce

Autorka práce: Petra Kaplanová

Název práce: Postoje aktérů ve vztahu k předškolnímu vzdělávání na lokální úrovni

Autorka posudku: Magdalena Mouralová

Diplomová práce Petry Kaplanové se zaměřuje na postoje a přesvědčení týkající se předškolního vzdělávání různých aktérů v rámci jedné obce, tj. rodičů, představitelů vzdělávacích zařízení a obecních zastupitelů. Autorka svůj přístup zakládá na systému přesvědčení (*beliefs*), jenž tvoří jeden z kamenů teorie advokačních koalic (dále ACF) Paula Sabatiera a dalších. Postoje aktérů jsou zkoumány kombinací kvalitativních a kvantitativních metod, konkrétně metodou Q a tematickou (?) analýzou výpovědí aktérů v provedených rozhovorech.

Téma a uchopení předložené práce je zajímavé a neotřelé minimálně ve dvou směrech – volbou metodologie, která je na diplomovou práci ambiciózní a v českém kontextu stále nepříliš rozšířená, ale dále pokusem o aplikaci systému přesvědčení na lokální úroveň politiky, což je dle mého názoru novátorské i v mezinárodním kontextu. Autorka si tedy zaslouží uznání za odvahu a pokus o nový řez. Konkrétní realizace však v mnoha ohledech trochu pokulhává.

První otazník mám už u hlavního (primárního) **cíle**, kterým je „*vysvětlit, na základě beliefs, postoje hlavních aktérů k fungování předškolního vzdělávání a péče o děti na lokální úrovni*“ (str. 4). Tato formulace mi přijde trochu tautologická, vzhledem k tomu, že autorka *beliefs* překládá jako přesvědčení a postoje (str. 2) – bude tedy postoje vysvětlovat postoj? Tento cíl pak v práci není naplněn (on je to taky velmi obtížně naplnitelný cíl), postoje aktérů nejsou nijak vysvětleny, jsou jen zevrubně popsány. Druhý cíl („*porovnat hodnoty a přesvědčení vybraných aktérů*“ – str. 4) je již v pořádku a je také v práci naplněn. Nicméně autorka v práci nijak neobhájí, proč jsou takovéto cíle vůbec zajímavé a relevantní pro veřejnou politiku, tj. co nám může poznání postojů aktérů přinést, k čemu je to dobré (osobně si myslím, že to užitečné je, jen v práci postrádám argumentaci v tomto směru). Není překvapivé, že je pak i relativně slabý **závěr práce**, kde autorka nenabízí žádný přesah, možné obohacení obecnějšího vědění či pod.

Teoretickými východisky práce jsou systém přesvědčení převzatý z ACF, teorie participace a teorie investic do raného dětství. První jmenované východisko tvoří skutečně oporu celé práci, je na něm založen výzkum a pracuje se s ním v celém textu. Zbylá dvě východiska však nijak dále využívána nejsou a není jasné, proč vůbec byly do práce zařazeny (sama si domýšlím, že první dává rámec některým výroky a zkoumaným tématům a druhé legitimizuje volbu tématu, ale to je pouze má úvaha, autorka to v textu nepíše). Zarážející pak je, že i když ze svých dat Petra Kaplanová vyvozuje závěr, který by šlo vztáhnout k jednomu z těchto východisek, a totiž neangažovanost aktérů a důvody pro ni (str. 61), autorka vztahování k teorii explicitně odmítá s tím, že toto nebylo předmětem práce.

Poměrně zdařilé je **metodologické** uchopení práce. V příslušné kapitole autorka poměrně podrobně popisuje zvolené postupy, včetně konkrétních okolností při provádění (vedení rozhovorů) a diskutuje omezení metod. Ve volbě metod přitom explicitně odkazuje na zahraniční studie stejného teoretického zakotvení, které jí byly inspirací i po stránce metodologické. To je praxe mezi našimi studenty nepříliš rozšířená, a přitom dle mého názoru velmi dobrá. Autorka provedla 21 rozhovorů a zahrnující i porovnávání výroků. Na nich pak provedla Q-faktorovou analýzu, kterou podrobně prezentuje. I k metodologii mám dvě drobné technické výtky: autorka sice anonymizuje

obec i respondenty, ale z informací v práci obsažených (přesný počet obyvatel, blízkost hlavnímu městu) lze obec velmi snadno identifikovat, včetně některých respondentů (starosta, ředitelky). Přitom zaokrouhlení počtu obyvatel na celé stovky by nijak nezhoršilo informační hodnotu. Poněkud nepřehledné je také duplicitní užívání kódových písmen označující respondenty-muže a respondentky-ženy, přitom písmena abecedy by autorce stačila i na unikátní označení. Poslední připomínka se týká samotné interpretace postojů/faktorů, které mi nepřijdou příliš přesvědčivé. To je však spíše problém argumentační (viz níže) než metodologický.

Práce je standardně **strukturována**. Osobně bych teoretická východiska představila věcným a metodologií, neboť v současné chvíli je nejprve popsána aplikace ACF, a pak až vysvětleny různé hloubky přesvědčení. První odstavec kapitoly 6 bych zařadila ještě do metodologie. Autorka také nedostatečně vysvětluje roli různých argumentů a prvků v práci – není mi tak zřejmé, proč jsou v práci dvě teoretická východiska, odstavec o vývoji samosprávy či o APZ (str. 16), proč je v kapitole o inkluzi popsána Bílá kniha a proč vůbec tolik prostoru věnováno inkluzi, či na co je v práci definice welfare state (str. 22).

Asi největší slabinou textu je nedbalé **zacházení s pojmy**. V celém textu a také ve vlastním výzkumu se autorka odvolává na koncept „tradiční“ a „alternativní“ MŠ, tyto však vymezuje jen jako doplňkové pojmy konstatováním, že se alternativní školy „odlišují od hlavního proudu standardních (běžných, normálních) škol“ (str. 11). Toto vymezení je dle mého názoru naprosto nedostatečné s ohledem na stěžejní roli konceptů v práci. Autorka se vůbec nesnaží určit hranici mezi hlavním proudem a alternativou, nereflektuje, že při tomto pojetí je alternativnost dynamickou záležitostí, protože hlavní proud se posouvá. Sama autorka uvádí, že se počet alternativních zařízení stále zvyšuje (str. 12). Zajímalo by mě, od jakého počtu už přestávají být alternativními a stávají se tradičními. Umím si představit, že v 90. letech bylo alternativní mít v MŠ věkově smíšené skupiny nebo nabízet jinou formu poledního odpočinku než povinný spánek, což už dnes rozhodně patří do hlavního proudu. I proto je velmi nešťastné, když autorka svůj přístup staví na literatuře staré více než 15 let. Od té doby se leccos změnilo – neexistují žádné osnovy, každá MŠ si tvoří vlastní vzdělávací program a v řadě z nich najdeme prvky, které by na přelomu letopočtu byly prudce alternativní (např. prvky montesori pedagogiky, intuitivní pedagogiky). Absence dobrého obecného vymezení by nebyla takovým problémem, kdybychom alespoň byli seznámeni s konkrétní formou „alternativnosti“ a „tradičnosti“ zkoumaných zařízení předškolní péče. Známe pouze zřizovatele, nikoliv však zaměření, ŠVP apod., a tak vlastně nevíme, k čemu přesně se respondenti vyjadřovali a co je obsahem jejich deklarovaných přesvědčení. Mám navíc pochybnost, zda toto vymezení tradičního a alternativního bylo součástí výzkumného nástroje (z textu ani příloh to rozhodně nevyplývá) a zda tedy respondenti především při řazení výroků mluvili (alespoň zhruba) o stejné věci.

Nedbalé je zacházení i s dalšími, méně stěžejními, pojmy, které nejsou vymezeny, jsou používány nepřesně („rodiny ze znevýhodněných poměrů,“ mezi něž jsou zařazeni i děti se zdravotním postižením; „státní“ MŠ, z nichž naprostá většina – včetně té zkoumané – je obecní; zaměňování chování a jednání) či jsou v různých částech používány různé pojmy a není jasný rozdíl mezi nimi (zřizovatel či zakladatel školy, konstruktivní nebo konstruktivistický pedagogický přístup).

Argumentace není vždy zcela konzistentní. Např. autorka na str. 12 tvrdí, že chybí analýzy rozdílů mezi různými školními institucemi a programy, což podle mě mohlo platit před 15 lety, ale neplatí dnes. Jen o kus dále však argumentuje výzkumy o přínosu lesních MŠ. Na jiných místech najdeme ukvapené závěry a neadekvátní vyvozování – např. z nevýznamnosti výroků zařazených mezi *secondary aspects* autorka vyvozuje, že „*se aktéři ve velké míře o politiku nezajímají nebo jim jejich život významně neovlivňuje*“ (str. 60). Podle mého názoru pro tento závěr data neposkytují

oporu. Výsledek jen dokládá, že dané výroky mezi aktéry nediferencují, což může stejně dobře znamenat, že výroky nebyly vhodně zvoleny a nepostihují dobře zkušenost aktérů, či tyto zkušenosti jsou natolik rozmanité, že zde není žádný vzorec propojení s hlubšími přesvědčeními. Podobně souhlas s výrokem „*Abych ve společnosti dosáhl nějaké změny, není možné, abych to dělal sám/a.*“ není totožný s přesvědčením, „*že jakákoliv snaha o ovlivnění dění je zbytečná.*“ (str. 47).

V práci je i několik **věcných nepřesností a chyb**: V současné době žádná škola (ani mateřská) nemusí dodržovat osnovy (str. 58), osnovy neexistují, pouze rámcové vzdělávací plány, na jejichž základě každá škola vytváří svůj vlastní školní vzdělávací plán. Není tak pravda, že „*Tradiční mateřská škola z důvodu státního nastavení předškolního vzdělávání nemá u pedagogického přístupu možnost volby.*“ (str. 56). A jak to, že existují waldorfské MŠ, Montessori MŠ apod. zřizované obcemi?

Z **formálního hlediska** je práce průměrná. Jazyk a gramatika je většinou v pořádku (autorka by si jen měla dát pozor na interpunkci – i když mé čtení nebylo korektorské, narazila jsem na chybějící čárky na str. 1, 6, 14, 16, 18, 21, 22, 24, 55, 59), v práci je však řada nedostatků typografických (záměna pomlčky a spojovníku; chybějící mezera před %; odsazování prvního řádku pod nadpisem; nesmyslné dvojitě oddělení odstavců – mezerou i odsazením prvního řádku; různě velké mezery mezi odstavci ad.). Objevují se i další drobné chyby jako neúplná věta (str. 4), prázdný řádek v tabulce 4, chybějící zvýraznění faktoru v tabulce 12, neúplné odkazy na elektronické zdroje, chybná čísla tabulek v textu metodologické kapitoly.

I přes uvedené nedostatky práce celkově splňuje nároky kladené na diplomové práce. Považuji ji za zajímavý počín, který jen na mnoha místech zůstal nedotažený.

**Z výše uvedených důvodů doporučuji práci přijmout k obhajobě
a hodnotit ji známkou „velmi dobře“.**

Otázky k obhajobě:

1. Zdůvodněte přínos práce pro veřejnou politiku a pokuste se ze svých výsledků vyvodit nějaký obecnější závěr.
2. Při četbě výstupů Vaší analýzy mě zaujaly rozdíly ve vyznění výroků žen a mužů (druzí formulují vyhraněnější názory). Lze skutečně genderové rozdíly pozorovat nebo to je jen zdání z několika výroků?

Datum: 24. 1. 2016

Magdalena Mouralová